

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 330.341.1

JEL Classification: F 230. O 330

© Білик Р.С., 2017

r.bilyk@chnu.edu.ua

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Чернівці

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ НА СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Досліджено місце і роль корпоративного бізнесу у трансформаційних змінах в національних інноваційних системах в умовах посилення глобальної конкуренції і транснаціоналізації економіки. Обґрунтовано, що на сучасному етапі розвитку світового господарства провідна роль у здійсненні міжнародного науково-технічного співробітництва з урахуванням міжнародного характеру інноваційної діяльності належить транснаціональним корпораціям, як формі міжнародного створення і глобального поширення інновацій та технологій.

Визначено можливості створення в науково-технічній та інноваційній сфері України сприятливих умов, пов'язаних з розвитком і розширенням зв'язків між державою, наукою і бізнесом та зміною їх ролі в інноваційному процесі. Досліджено шляхи підвищення ефективності інноваційної діяльності в Україні на основі формування національної інноваційної системи, а також розвитку інноваційного потенціалу українських корпорацій, що перебувають у стадії активної транснаціоналізації.

Ключові слова: національні інноваційні системи, інтегровані корпоративні структури, ТНК, інноваційний клімат, інноваційне середовище в Україні.

Постановка проблеми. Характерними ознаками сучасного етапу розвитку є глибокі трансформаційні зміни у світовому господарстві, зумовлені посиленням глобалізаційних процесів і транснаціоналізації економіки, а також прискоренням темпів науково-технічного та інноваційного розвитку. Світовий досвід доводить, що важливу роль у трансформації господарського механізму, інтенсивності його структурної перебудови відіграє розвиток інноваційного бізнесу корпорацій, який дає можливість нарощувати інноваційну конкурентоспроможність компаній, забезпечує ефективне використання інтелектуального ресурсу, підтримку постійного розвитку та зростання.

В умовах посилення глобальної конкуренції високотехнологічні компанії орієнтуються на міжнародний ринок і використовують ресурси в міжнародному масштабі. Сучасні тенденції, які пов'язані з розгортанням науково-технічного прогресу (НТП) у світі, свідчать про неможливість подальшого його розвитку без багатосторонньої співпраці з боку різних країн і формування в них компліментарних підходів до розвитку й регулювання науково-дослідних робіт (НДР). Тому актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю розуміння особливостей інноваційного розвитку світової економіки для визначення напрямів розбудови ефективної

національної інноваційної системи (НІС) та її залучення в глобальні інноваційні процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і методологічним аспектам інноваційної діяльності корпоративного бізнесу на глобальному ринку в умовах посилення транснаціоналізації економіки присвячено значну кількість досліджень зарубіжних і вітчизняних учених. У зарубіжній економічній літературі найбільш суттєвий внесок в їх розробку зробили А. Берлі, Є.Брігхен, Л.Вальрас, Р.Вернон, О. Вільямсон, Дж. Гелбрейт, А. Маршалл, Г. Мінз, Д. Норт, А.Тобін, С.Хаймер, Й. Шумпетер, Ю. Яковец, Ф. Янсен та інші.

Питання впливу корпоративних структур на розвиток інноваційної сфери в Україні знайшли відображення в дослідженнях, що проводяться вітчизняними науковцями та фахівцями. Останнім часом видано чимало публікацій щодо інноваційного розвитку в Україні. Широко відомі дослідження Ю. Бажала, В. Геєця, О. Довгаль, З. Варналія, Ю. Макагона, Н. Мешко, В. Осецького, А. Рум'янцева, В. Сизоненка, І. Тараненко, Л. Федулової, С. Циганова, А. Чухна С. Якубовського та інших. У багатьох наукових публікаціях значна увага приділяється дослідженню формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату та розвитку інноваційної системи в Україні.

Критичний огляд наукових праць з проблеми дослідження показав, що проблеми

функціонування корпоративного бізнесу в умовах посилення транснаціоналізації економіки та розвитку глобального ринку інноваційних технологій, принципи та закономірності інвестиційних стратегій корпорацій на ньому і сьогодні залишаються недостатньо вивченою сферою наукового знання.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є наукове узагальнення результатів теоретичних і прикладних досліджень, що відображають роль корпоративного бізнесу в інноваційному розвитку економіки, заснованої на знаннях як складової економічної системи світового господарства, аналіз інноваційного розвитку в Україні, чинників, що на нього впливають.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку світового господарства суб'єктам підприємництва стає все складніше утримувати свої позиції на ринку через посилення глобальної конкуренції та транснаціоналізації економіки. Інновації є найефективнішим способом, який може використати фірма для укріплення своїх позицій на світовому ринку. Кожна компанія або фірма має свій індивідуальний характер, який приваблює інвесторів і покупців. Це досягається завдяки інноваціям (нововведенням).

Актуальною проблемою сучасного етапу розвитку світової економіки є зміцнення конкурентних позицій вітчизняних і зарубіжних компаній на міжнародних ринках, і зокрема ринку інноваційних технологій. У цих умовах інновації перетворюються у ключовий фактор розвитку корпоративних структур, оскільки вони стають частиною промислової стратегії. У ринковій економіці інновації є ефективними за своєю суттю і характером дії засобами конкурентної боротьби, оскільки при їх використанні з'являється можливість модернізації застарілих технологічних процесів, удосконалення асортименту продукції підприємства та пошуку нових можливостей реалізації інноваційного потенціалу компанії у ринковому середовищі [1, с. 45].

Розвиток інноваційного бізнесу корпорацій підвищує науково-технічний рівень виробництва через можливість фінансування сучасних інноваційних технологій, позитивно впливає на динамічність господарського комплексу країни та прискорює розвиток високотехнологічних галузей. На корпоративному та регіональному рівнях фінансове забезпечення інновацій виступає одним з ключових факторів позитивної динаміки ефективності інноваційних систем, забезпечує практичну реалізацію кінцевої фази інноваційного циклу – комерціалізації інновацій,

'активізує генерацію нових ідей, які сприяють поширенню нових технологічних укладів.

Значну увагу ролі корпорацій у розвитку капіталістичного способу виробництва у своїх дослідженнях приділяв відомий австрійський учений Й. Шумпетер. Зокрема, він у праці «Капіталізм, соціалізм і демократія» (1942) розглядає корпоративні відносини в контексті розвитку підприємництва, обґрунтовує їх інноваційну сутність. Й. Шумпетер обґрунтовує також ідею про стабілізаційну роль великих корпорацій. На його думку, великі корпорації часто стають об'єктом критики як монополістичні структури, їхня діяльність у вигляді встановлення жорстких цін, свідомого обмеження випуску продукції та патентного контролю забезпечує стійкість капіталістичної системи, відіграючи роль протизваги щодо нововведень [2, с. 466–467].

Концептуальні положення Й. Шумпетера щодо ролі великих корпорацій у формуванні інноваційних конкурентних переваг і конкурентного середовища стали підґрунтям для досліджень у руслі неокласичної теорії (щодо ринкового механізму, цін, прибутку, фірми), а також сприяли розробці інституціоналістами «теорії великої корпорації» як основного агента ринкового процесу, який формує власну економічну політику, здійснює довгострокову стратегію інноваційного розвитку.

Створення великих високотехнологічних інтегрованих корпоративних структур має ряд досить важливих переваг у порівнянні з підприємствами малого і середнього бізнесу та відіграє значну роль у формуванні ефективної структури економіки в країнах із трансформаційною економікою, зокрема в Україні, й у посиленні економічної та науково-технічної інтеграції. Тенденція до об'єднання суб'єктів господарювання відбиває об'єктивну необхідність їхнього розвитку. Великі корпорації сприяють стійкості економічного співробітництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, координації діяльності промислових структур за допомогою засобів внутрішньофірмового управління, що, зумовлює необхідність дослідження механізму корпоративного управління [3].

Інноваційна сфера все більше привертає увагу транснаціональних корпорацій, оскільки саме в ній закладаються найбільш істотні конкурентні переваги, які чинять довгостроковий вплив на ринки і країни світу. Розроблені в практиці міжнародного бізнесу стратегії інноваційної діяльності дозволяють сформулювати технологічну політику ТНК відповідно до ринкової позиції та завдань розвитку

міжнародного інноваційного підприємництва. Власне, технологічна політика транснаціональних корпорацій визначається значною кількістю чинників, а її реалізація пов'язана з взаємодією учасників, які мають різні, часом протилежні інтереси, і саме тому важливі для ТНК управлінські технології, що дозволяють поєднувати глобальний підхід із задоволенням локальних інтересів. Саме цій меті служать моделі вибору місць розміщення й альтернативних шляхів технологічного розвитку, методи планування та фінансування міжнародних НДР [4].

Інноваційна сфера, як ніяка інша, потребує стратегічного планування й управління. Підвищення ефективності функціонування у традиційних сферах підприємництва, а також проникнення у нові сфери економіки, стає можливим для багатьох компаній лише за умови забезпечення стратегічного управління інноваційною діяльністю. Сучасні дослідження процесів стратегічного управління наголошують на нових стратегічних імперативах, серед яких можна виділити такі: загострення конкуренції на ринку інноваційних технологій; інтенсифікація конкуренції всередині організації; забезпечення гнучкості у впровадженні інноваційної продукції на ринок; домінування портфелів із широкою номенклатурою продуктів; зростання швидкості розробки стратегій; скорочення життєвого циклу стратегій [2; 3].

Висока міжнародна конкурентоспроможність компаній зумовлена передусім потужними корпоративними інноваційними системами та інтеграцією у регіональні кластери та ефективним використанням можливостей венчурного бізнесу. Найбільші корпорації світу є лідерами конкурентоспроможності завдяки досягненню високого рівня продуктивності праці, вмінню оперативно реагувати на зміни ринкового попиту, формувати майбутні потреби споживачів.

На сучасному етапі глобального розвитку світової економіки його важливою ознакою є транснаціоналізація підприємницької діяльності та активний вихід компанії за межі національних економік з метою пошуку нових ринків збуту продукції, яка виробляється, та здійснення перспективних інвестицій за кордоном. У цих умовах діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК) визначає інтенсифікацію міжнародних економічних відносин у їхніх основних формах: збільшення обігу торгівлі товарами та послугами, розширення обміну факторами виробництва – в першу чергу

капіталом і сучасними інноваціями та інноваційними технологіями.

Головною рушійною силою глобалізації все більше стає міжнародний рух капіталу у формі прямих і портфельних інвестицій, кредитуванні та фінансуванні виробництва наукомісткої продукції, високотехнологічних товарів. Головним суб'єктом прямого іноземного інвестування виступають ТНК, які мають широкий спектр можливостей для розміщення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Саме ТНК – основний структурний елемент економіки більшості країн світу, провідна сила їхнього розвитку та підвищення ефективності. Транснаціональні корпорації є також найбільш ефективною формою організації корпоративних структур, що створює сприятливі умови для інтернаціоналізації виробництва і глобального поширення інновацій та технологій.

Глобальні тенденції інтернаціоналізації виробництва й капіталу, приватизації стратегічних альянсів і лібералізації зовнішньої торгівлі поставили ТНК у центр світового економічного розвитку, які й задають темп і напрями розвитку глобального інноваційно-технологічного процесу. Адже інноваційна діяльність значно зумовлює конкурентоспроможність корпорацій у боротьбі за глобальні ринки. ТНК засновують дослідницькі центри у багатьох країнах, де для цього є кваліфіковані кадри та інші необхідні умови. При цьому ТНК можуть суттєво змінювати чи поєднувати різні стратегії розвитку від локальних до глобальних, створюючи геостратегічні альянси чи регіональні виробничі мережі [5, с. 87].

На рубежі ХХІ ст. спостерігається надзвичайне зростання зовнішньоекономічної діяльності, у якій ТНК є продавцями, інвесторами, дослідниками сучасних технологій, стимулюють міжнародну трудову міграцію. Транснаціональні корпорації відіграють головну роль в інтернаціоналізації виробництва, у процесі розширення і поглиблення виробничих зв'язків між підприємствами різних країн. Основною формою експансії ТНК є вивіз капіталу. Міжнародна міграція довгострокового капіталу прискорила процес взаємопроникнення і переплетення фінансового капіталу, підсилила могутність ТНК. Зростаюча роль іноземних інвестицій як найважливішого і необхідного засобу забезпечення процесу відтворення є наслідками прискорення об'єктивного процесу усупільнення продуктивних сил у міжнародному масштабі. Завдяки системі міжнародного виробництва, заснованої на вивозі капіталу, ТНК забезпечують собі значні

прибутки навіть в умовах загострення кризових явищ у світовій економіці. В останні десятиліття темпи зростання прямих іноземних інвестицій розвинених країн, що експортують капітал, продовжували значно перевищувати темпи їхнього економічного зростання, а також темпи світової торгівлі товарами та послугами [6, с. 125].

Стрімке зростання мережі філій ТНК у світі засвідчує такі дані: якщо після другої світової війни ТНК створювали приблизно 100 іноземних філій за рік, то тепер майже в 100 разів більше. У світі налічується понад 800 тис. іноземних філій, якими володіють 63 тис. фінансових компаній. При цьому 270 тис. філій розміщені у розвинених країнах світу, 360 тис. – у країнах, що розвиваються, і 170 тис. – у країнах з перехідною економікою [7].

На сьогодні ТНК контролюють орієнтовно 80% світового технологічного потенціалу в приватному секторі, приблизно стільки ж – у торгівлі. На провідні корпорації припадає близько половини промислового виробництва у світі, дві третини міжнародної торгівлі, приблизно 4/5 патентів і ліцензій на нову техніку, технологію і ноу-хау. Спостерігається тенденція збільшення зарубіжних інвестицій у сфері послуг і в технологічно інтенсивне виробництво. Гостра конкурентна боротьба, пошук шляхів доступу до дешевих ресурсів і факторів виробництва змушує ТНК розширювати ринки для інвестування та інновацій. Так, глобальний приплив ПІІ збільшився у 2013 р. на 9% і становив 1,45 трлн. дол. США. За оцінками експертів ЮНКТАД, світові потоки ПІІ зросли у 2014 р. до 1,6 трлн. дол. США, у 2015 р. – до 1,75 трлн. дол. США і в 2016 р. – до 1,85 трлн. дол. США [7].

При цьому майже 60% всіх іноземних інвестицій здійснюється в межах 100 найбільших ТНК світу, тому активізація діяльності транснаціональних корпорацій для економіки кожної країни відкриває нові можливості для інтеграції у світовий поділ виробництва, сприяє збільшенню конкурентоздатності на міжнародному ринку. Ринкова капіталізація окремих ТНК складає близько 400-600 млрд. дол. США, а щорічні обсяги продажів складають приблизно 200-300 млрд. дол. США [8]. У зарубіжному рейтингу переважають компанії, пов'язані з електронікою, виробництвом комп'ютерів і програмного забезпечення, телекомунікаціями та Інтернет-бізнесом.

За оцінкою «Fortune Global 500» (рейтинг провідних корпорацій світу), в 2016 р. найбільша кількість успішних корпорацій знаходилась в США (174 компанії), Китаї(51),

Японії(43), Англії(30), Франції(26), Німеччині(22), Швейцарії(15), Індії(13), Канаді(13) і Південній Кореї(12). У цілому, сукупна виручка 500 найбільших компаній світу в 2016 р. (за даними «Fortune Global 500») склала майже 30,0 трильйонів доларів США, а загальний прибуток – 1,5 трлн. доларів США. На їх підприємствах працює близько 70 мільйонів осіб майже в 40 країнах світу [9].

Основними причинами активізації діяльності ТНК є можливість перетворити інвестиції в нематеріальні активи у вигляді патентів, технічних знань, авторських прав, торговельних марок, які легше, ніж матеріальні активи, перенести з однієї країни до іншої, де вони за сприятливих умов швидко трансформуються у додаткові виробничі потужності за відносно низьких витрат. Водночас розгортання ТНК своєї діяльності в інших країнах зумовлює необхідність адаптації технології до місцевих потреб, створювати умови для реалізації своєї продукції на нових ринках. У багатьох випадках для інтеграції інновацій потрібна інтернаціоналізація НДР, що істотно впливає на посилення інтеграції економічних відносин у сфері високих технологій, виробництва наукомісткої інноваційної продукції. Досвід європейських країн – нових членів ЄС показує, що зарубіжні філії ТНК перетворилися у важливе джерело продукування інновацій. Зокрема в Угорщині, Польщі та Чеській Республіці дослідження і розробки тісно пов'язані з промисловістю, інноваційними технологіями і продуктами для регіональних або глобальних ринків [9].

У той же час загострення міжнародної конкуренції, зростання витрат на проведення досліджень у зв'язку з підвищенням їх складності зумовлює необхідність диверсифікації інноваційного процесу, поглиблення спеціалізації. Значну роль у посиленні інтеграційних процесів набуває у багатьох випадках гостра потреба у висококваліфікованих наукових та інженерно-технічних кадрах. Це дає Україні, яка зберегла відомі наукові школи, додаткові можливості для участі в інтернаціоналізації інноваційної діяльності.

Головною детермінантою глобальних технологічних асиметрій і трансформаційних змін у світовому господарстві виступає концентрація та міжнародний рух капіталу, а також інноваційна діяльність транснаціональних корпорацій, частка яких у глобальних НДР сягає 80% (у тому числі тисяча найбільших корпорацій забезпечують більше 40% глобальних витрат на

НДР). Як показує сучасна практика інноваційного розвитку, корпоративний сектор відіграє значну роль у створенні й розповсюдженні інновацій: у країнах-технологічних лідерах він виступає основним інвестором у науково-технологічну сферу (в Японії – 77,7% витрат на НДР, Ізраїлі – 77,2%, Кореї – 73,7%, Китаї – 70,4%, Швейцарії – 69,7%, США – 66,4%) [5].

Наявність потужних корпорацій у розвинених країнах світу, які зосередили величезний капітал і мають монопольне становище на ринку НДР, дає цим країнам найважливішу на сьогодні конкурентну перевагу – спроможність до здійснення масштабних науково-дослідних проєктів, у результаті яких можуть бути створені прогресивні інновації стратегічного характеру, що формують нові покоління техніки й технології, значно видозмінюють економічне та інноваційне середовище й тим спроможні забезпечити країнам-інноваторам довгострокове технологічне лідерство у світі. У контексті монополізації транснаціонального капіталу лідируючі позиції у світовій економіці займають США та Японія – 40% капіталу найбільших ТНК світу припадають саме на ці країни. Однак глобальна фінансова криза, яка зумовила довгострокову рецесію розвинених економік, і стрімкий розвиток економік нових індустріальних країн (перш за все Китаю та Індії) призвели до значних змін у структурі транснаціонального капіталу [3].

У сучасних умовах ТНК виступають головними інвесторами в інноваційній сфері, а обсяги їхніх фінансових витрат на інноваційну діяльність постійно зростають. Загальна сума витрат ТНК на дослідження і розробки за останні десять років зросла із 106,4 млрд дол. у 2004 р. до більш ніж 160 млрд дол. США у 2016 р., тобто в 1,5 разу. Проте масштаби фінансування не гарантують успіху компанії в інноваційній сфері. Проведені дослідження дозволяють зробити висновок щодо відсутності кореляції між обсягами корпоративного інноваційного фінансування й ефективністю науково-технологічного розвитку ТНК. Це зумовлює необхідність пошуку більш досконалих механізмів та інструментів фінансового менеджменту в інноваційній сфері [5; 7].

У зарубіжних країнах у сфері досліджень і розробок набуває поширення механізм державно-приватного партнерства (ДПП). Він полягає в тому, що корпорації здійснюють НДР за свій рахунок з наступною компенсацією витрат шляхом їх внесення в ціну продукції, яку вони пропонують державі. Завдяки ДПП держава та бізнес розподіляють ризики та витрати при

створенні нових знань і технологій, формують оптимальні «правила гри», умови та ефективні стимули для максимальної реалізації національного інноваційного потенціалу.

Дослідження показало, що міжнародні корпорації, інвестуючи у потенційно найбільш затребувані ринком напрями і сектори, здатні забезпечити своєчасне впровадження результатів досліджень і розробок і створити наукомістке високотехнологічне виробництво. Досвід країн Європи, США, Японії, Китаю та багатьох інших у різні роки свідчить про те, що за умови створення сприятливого економічного і законодавчого клімату прихід на їх територію міжнародних корпорацій, зорієнтованих на виробництво високотехнологічної продукції, став стимулом для формування НІС. Міжнародні корпорації, заповнюючи проміжну нішу між науково-дослідними, освітніми установами, національними виробничими і фінансовими структурами в економіці, знизили бюрократизацію інноваційних процесів і забезпечили найбільш швидке й ефективне практичне впровадження новітніх розробок у вищезгаданих країнах. В окремих випадках вони самі виступали носіями нових ідей і винаходів [10].

У сучасних умовах в Україні також уже сформувалися перші багатогалузеві фінансово-промислові і холдингові групи (ХГ), які впродовж останніх десяти років динамічно розвивали і диверсифікували свою діяльність. Їх діяльність виходить за межі національної економіки, не обмежуючись збільшенням обсягів експортно-імпорتنих операцій. Деякі з них уже починають набувати рис транснаціональних – «Укрпромінвест», «УкрАВТО», «Індустріальний союз Донбасу», «ROSHEN», «APC», Концерн «Енерго», «Укрсиббанк», «System Capital Management» (СКМ) й інші. Мова в цьому випадку йде не про використання офшорних компаній як фінансового інструменту, а про придбання великих зарубіжних активів, залучених у виробничі потоки компаній групи [1; 11].

Загалом індекс транснаціоналізації економіки України характеризується позитивною динамікою, його значення за останні 10 років зросло майже у 3 рази, що зумовлено збільшенням обсягів іноземних ТНК, які розміщують свої дочірні структурні підрозділи в Україні. За даними ЮНКТАД, у 2016 році в Україні зареєстровано більше 400 іноземних філій ТНК, тоді як цей показник значно вищий у країнах ЄС (іноземних філій більше 212 тис.) і в країнах, що динамічно розвиваються, особливо в Китаї (280 тис. іноземних філій), Сінгапурі (14

тис.), Малайзії (15 тис.) [7; 11]. Найбільшими ТНК, які вклали значні фінансові ресурси, є PepsiCo (обсяг інвестиційних вкладень 250 млн. дол. США), Київстар GSM (240 млн. дол. США) та ін.

Одним із чинників залучення в Україну іноземних інвестицій та інновацій є стимулювання діяльності ТНК. До списку глобальних корпорацій, представлених на вітчизняному ринку, можна віднести Coca-Cola, Samsung, Toyota, Nestle, Nokia, Metro Cash&Carry, Hewlett-Packard, British American Tobacco та деякі інші ТНК. Великі промислові концерни, такі як, наприклад, Westinghouse, Exxon Mobil або General Electric, на українському ринку, на жаль, відсутні. Україна як промислова держава транснаціональним компаніям недостатньо цікава. Винятком є Mittal Steel, для якої її український актив – Криворіжсталь – проміжна, а не кінцева ланка виробничого ланцюга [5].

Серед закордонних інвесторів найбільш інвестиційно привабливими в Україні є такі галузі економіки: харчова промисловість і переробка сільськогосподарських продуктів – 15,7% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених до України; торгівля – 15,6%; фінансова сфера – 8,5%; машинобудування – 8,0%; транспорт – 7,6%; металургія та обробка металу – 5,4%; операції з нерухомістю – 4,6%; хімічна та нафтохімічна промисловість – 4,1% [11].

Аналіз результатів теоретичних і прикладних досліджень відомих вітчизняних і зарубіжних науковців та експертів щодо ролі корпоративних структур у розвитку НІС підтверджує роль ТНК як найбільш ефективних і раціональних гравців на міжнародних інноваційних і високотехнологічних ринках, доводить, що бізнес-структури є важливим чинником стимулювання інноваційного розвитку економіки країни, оскільки, поряд із прямими інвестиціями, здійснюють науково-технічну підтримку розробок, технічне впровадження результатів у виробництво та їх поширення на світових ринках [10; 12; 13; 14].

У цілому система фінансування НДР, яка формувалася в розвинених країнах світу протягом десятиліть, довела свою ефективність. Частка високотехнологічної продукції, у тому числі експортної, у цих країнах постійно зростає. Завдяки партнерству з бізнес-структурами науково-дослідні інститути перетворюються на центри інноваційного розвитку, досягаючи значного прискорення процесів впровадження результатів досліджень і розробок у затребувані економікою технології, товари і послуги.

Підходи західних країн варто розглядати як важливі орієнтири для розвитку вітчизняної системи забезпечення створення високотехнологічної продукції. Однак просте копіювання підходів і механізмів в Україні, на нашу думку, неможливе, оскільки існують значні розбіжності щодо технологічного, виробничого і фінансового потенціалів різних країн.

Наприклад, модель фінансування інновацій, що склалася в Україні, характеризується тим, що основний обсяг інвестицій у цей сектор здійснюється державою. Це не відповідає сучасним світовим тенденціям. У розвинених країнах світу фінансування інновацій здійснюється в основному національним та іноземним бізнесом, зокрема транснаціональними корпораціями. Крім того, причина відставання України від багатьох держав світу в питаннях упровадження інновацій базується на нерозвиненості інфраструктури інноваційної діяльності, відсутності мотивації економічних суб'єктів до використання цих реформ для боротьби з конкурентами.

Як показує тенденція, що склалася на українському ринку інновацій за 2000–2016 рр., відсоток упровадження нововведень на промислових підприємствах країни поступово, але все ж таки зменшується. Початок цього століття характеризувався найбільшим відсотком застосування інновацій, а саме 14,8%. Найменший відсоток спостерігався в 2005 р. і складав 8,2%. У 2012–2013 рр. розвиток інновацій у країні зупинився на одному рівні, а саме 13,6%, а в 2014–2015 рр. зменшився до показника 13%. Це пояснюється насамперед зміною політичної та економічної ситуації в країні та впливом світових тенденцій на сировинних ринках.

Суперечливі та неоднозначні результати ринкової трансформації економіки негативно позначилися на процесах науково-технічного розвитку, оновленні технологічної бази виробництва, структурної перебудови національного господарства, присутності України на світових ринках високотехнологічної продукції. В основу конкуренції, як головної рушійної сили економічного зростання не були закладені інноваційні фактори, можливості ефективного нарощування людського капіталу та інших самовідтворювальних факторів. Водночас, глобалізація економіки, приєднання України до СОТ, загострює проблему формування здатності країни виробляти товари і послуги, що відповідають усталеному міжнародним стандартам.

Висновки. Отже, роль корпоративного сектору у розвитку інноваційної сфери

визначається не стільки наявністю у нього тих чи інших традиційних виробничих ресурсів, скільки порівнянням інноваційних можливостей та вмінням їх використовувати. Виступаючи основним генератором і носіями інструментів інноваційного розвитку в усьому світі, транснаціональні корпорації здебільшого й визначають основні тенденції та закономірності формування нових меж конкурентної боротьби між різними учасниками світового господарства.

ТНК виступають як найбільш ефективні і раціональні гравці на міжнародних інноваційних і високотехнологічних ринках, вони є важливим чинником стимулювання інноваційного розвитку економіки країни, оскільки, поряд із прямими інвестиціями, здійснюють науково-технічну підтримку розробок, технічне впровадження результатів у виробництво та їх поширення на світових ринках.

Список літератури

1. Корпоративні структури в національній інноваційній системі України / за ред. Л. І. Федулової. – К.: Вид-во УкрІНТЕІ, 2007. – 812 с.
2. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер. – М.: Эксмо, 2007. – 864 с.
3. Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки і практики: Монографія. – Х.: ІНЖЕК, 2007. – 326 с.
4. Циганов С.А., Сизоненко В.О. Інноваційна модернізація економіки як основа реалізації національних економічних інтересів / С.А. Циганов, В.О. Сизоненко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: "Менеджмент інновацій". – Т. 23. Вип. 4. – Дніпропетровськ: ДНУ ім. Олеся Гончара, 2015. – С. 101-108.
5. Якубовський С.О. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності. 2-ге вид., перероб та доп. / С.О.Якубовський, Ю.Г. Козак, Н.С.Логвінова та ін.; – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 472с.
6. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики: монографія. / В.Л. Осецький. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 412 с.
7. Доклад о мировых инвестициях – 2016: инвестиции в достижение ЦУР: план действий [Электронный ресурс]. – Режим доступа :http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_overviewru.pdf.
8. Молчанова Е. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками / Е. Молчанова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09718.pdf>.
9. Global 500 FORTUNE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fortune.com/global500/>.
10. Инновационные перспективы США, ЕС, Японии (технологические приоритеты и методология формирования) / Отв. ред. А. А. Дынкин. – М.: ИМЭМО РАН, 2013. – 345 с.
11. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України: монографія / В.М. Геєць, В.П.Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
13. Довгаль О.А. Інноваційна економіка / О.А. Довгаль, Г.В. Довгаль. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 148 с.
14. Столярчук Я. Глобальні форми та механізми транснаціоналізації ринку об'єктів інтелектуальної власності / Я.Столярчук, О.Беленький, В.Столярчук // Міжнародна економічна політика. – 2015. – №1 (22). – С.54-73.

References

1. Corporate structures are in the national innovative system of Ukraine /by red. L.I. Fedulova. – K.: UkrINTEI, 2007. – 812 p.
2. Shumpeter J.A. Theory of economic development. Capitalism, socialism and democracy / by J.A. Shumpeter. – M.: Eksmo, 2007. – 864 p.
3. Corporations and integrated structures : problems of science and practice : Monograph. – X.: INGEK, 2007. – 326 p.
4. Tsyganov S.A., Sizonenko V.O. Innovative modernisation of economy as basis of realization of national economic interests / by S.A. Tsyganov, V.O. Sizonenko // Announcer of the Dnepropetrovsk national university of the name Olesya Gonchar. T. 23. Series; «Management of innovations». Producing 4 is Dnepropetrovsk, 2015. – P. 101-108.
5. Ykubovskiy S.O. The Multinational corporations: features of investment activity. / by S.O. Ykubovskiy, Y.G. Cossack, N.S. Logvinov and other; – K.: Center of educational literature, 2011. – 472 p.
6. Osetskiy V.L. Investments and innovations: problems of theory and practice: monograph. / by V.L. Osetskiy. – K.: IAS UAAS, 2003. – 412 p.
7. A lecture about world investments is 2016: investments in the achievement of CUP : plan of actions [Electronic resource]. it is Mode: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_overviewru.pdf.
8. Molchanova E. Cooperating of multinational corporations with the national economies / of E. Molchanova // [Electronic resource]. it is Mode: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09718.pdf>.
9. Global 500 FORTUNE [Electronic resource]. it is access Mode: <http://fortune.com/global500/>.
10. The Innovative of the prospect of USA, EU, Japan / by red. A.A. Dynkin. – M.: IIEIR of WOUNDS, 2013. – 345 p.
11. State committee of statistics of Ukraine. [Electronic resource]. it is access Mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

12. Geets V.M. The Innovative prospects of Ukraine: monograph / by V.M. Geets, V.P. Seminojenko. – Harkiv: Constant, 2006. – 272 p.

13. Dovgal E.A. The Innovative economy / by E.A. Dovgal, G.V. Dovgal. – H.: HENNA of the name of V.N. Karazina, 2015. – 148 p.

14. Stolychuk Я. The Global forms and mechanisms of transnational market of objects of intellectual property / by Я. Stolychuk, О. Belenkiy, V. Stolychuk // The International economic policy. – 2015. – №1(22). – С. 54-73.

Аннотация

Руслана Билык

ВЛИЯНИЕ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА НА СТРУКТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ИННОВАЦИОННОЙ СФЕРЕ

Исследовано место и роль корпоративного бизнеса в трансформационных изменениях национальных инновационных систем в условиях усиления глобальной конкуренции и транснационализации экономики. Обосновано, что на современном этапе развития мирового хозяйства ведущая роль в осуществлении международного научно-технического сотрудничества с учетом международного характера инновационной деятельности принадлежит транснациональным корпорациям, как форме международного создания и глобального распространения инноваций и технологий.

Определены возможности создания в научно-технической и инновационной сфере Украины благоприятных условий, связанных с развитием и расширением связей между государством, наукой и бизнесом и изменением их роли в инновационном процессе. Исследованы пути повышения эффективности инновационной деятельности в Украине на основе формирования национальной инновационной системы, а также развития инновационного потенциала украинских корпораций, которые находятся в стадии активной транснационализации.

Ключевые слова: национальные инновационные системы, интегрированные корпоративные структуры, ТНК, инновационный климат, инновационная среда в Украине.

Summary

Ruslana Bilyk

INFLUENCE OF THE CORPORATE SECTOR ON STRUCTURAL TRANSFORMATIONS IN THE INNOVATIVE SPHERE

The article examines the place and role of corporate business in transformational changes of national innovation systems in conditions of strengthening global competition and transnational economy. It is justified that at the present stage of world economy development the leading role in international scientific and technical cooperation taking into account the international nature of innovation activity belongs to transnational corporations as a form of international creation and the global spread of innovations and technologies. The factors of the dominant role of transnational organizations in the provision of innovative development of the world economy, the growth of technological capabilities of TNCs are determined.

It is proved that the strengthening of the processes of globalization and transnational economy, as well as manifestations of crisis phenomena in the world economy in recent decades have caused significant changes in the main trends of its development and actualized changes in the economic structure of many countries. The formation of a new world economic paradigm has accordingly been reflected in the international division of labor, the internationalization of innovation, the strengthening of the role of TNCs, the nature and principles of world economic ties and structural transformations in national economies.

Identified and characterized factors that contribute to the formation and effective functioning of large corporate structures in Ukraine, which have a direct relationship to the development of science-intensive production and innovative ways of economic development. The possibilities of creating favorable conditions in the scientific, technical and innovative spheres of Ukraine connected with the development and expansion of ties between the state, science and business and changing their role in the innovation process are determined. The ways of increasing the efficiency of innovative activity in Ukraine are investigated on the basis of the formation of the national innovation system, as well as the development of the innovative potential of Ukrainian corporations that are in the stage of active transnationalization.

Keywords: national innovation systems, integrated corporate structures, TNCs, innovative climate, innovative environment in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2017